

La
579

PROGRAMMA
UNIVERSITATIS
CAMERARUM
COLLEGIUM CAROLINUM
DIGNISSIMO HENRICO ZINZENDORF
CANCELLARIO
ALAE

20
10
Prog. 89.
PROGRAMMA,
IN QVO
DE
VTILITATE ET NECESSITATE
IVRIS GERMANICI

IN
CAMERALIBVS

QVAEDAM DISSERIT

RECITATIONES SVAS CAMERALES
HIEMALES

IN
COLLEGIO CAROLINO
BRVNOVICENSI

DIVINIS AVSPICIIIS INSTITVENDAS

INDICAT

D. GEORGIVS HENRICVS ZINCKIVS,
SERENISSIMI TERRARVM BRVNOVICENSIVM
AC LVNEBVRGENSIVM DVCIS

A CONSILIIIS AVLAE ET CAMERAE,

IVRIS ET RERVM CAMERALIVM IN ACADEMIA

IVLIA CAROLINA P. P. O.

VT ET
COLLEGII CAROLINI

CVRATOR.

20
10
Prog. 89.
GRIED
UNIVERS.
ZVHALLE

BRVNSVIGAE,
TYPIS KEITELIANIS. clō Io cc XLVI.

PROGRANMA,
IN
VITLITATE ET NECESSITATE
IVRIS GERMANICI
IN
CAMERALIBVS

RECITATIONES SVAS CAMERALES
HIEMALES

COLLEGIO CAROLINO

D. GEORGIVS HESLIUS
SERENISSIMI TERRARVM BRVNNOVICENSIVM
AC HVNTERBOGENSIVM DVCS
A CONSILII SVI ET CAMERARVM

DR. GEORGIVS HESLIUS
TYPIS KEITELIANIS, MDCCCXLI

Q. D. B. V.

Doctrinae, quae de genuinis & veris reddituum publicorum ac Principum rationibus, fundamentis & mediis pariter ac tum de acquirendi, tum augmentandi, tum administrandi regulis nunc demum in scholis illustrioribus agunt, scientiae Camerales, aut si mauis, Cameralia a collegiis istis publicis, vt in vulgus notum est, dicuntur, quibus earum praxin & adplicationem, tamquam rem maximi momenti, prudentem aequae ac circumspectam demandari, Principum Germaniae antiquissima fert consuetudo. Peculiare vero & nouum sane est istud genus earum maxime lectionum, quae Theoreticae cognitionis omnium partium eruditionis studiosum nunc ad praxin & proximiorum adplicationem in negotiis, quae officia in statu ciuili publica infinita efficiunt,

ciunt, manu quodammodo laxiori & proximiori ducunt, quasque COLLEGIA PRACTICA vulgo vocare amant. Nemo enim nescit, antehac collegia haecce practica ab illis, qui sese ad munera politica praeparabant, potissimum frequentata, nihil aliud, quam adplicationem iuris & quidem maxime ciuili priuati in processu forensi secundum ordinem & regulas processus tractasse, qua tum iudiciales personae varii generis, tum aduocati & procuratores indigent. Iudices igitur aduocatique plures iusto & prudenti consilio pro publica salute formabantur, ne dicam de multitudine rabularum, quos quidem propter abusum ex iisdem prodiisse scimus. Reliquae eruditionis partes earumque demonstranda proxima vtilitas & adplicatio in vita ciuili variisque aliis officiis, quae publica salus anxiori quodam modo postulat, neque non homines, qui his ipsis sese dicere secum constituebant, litium vero & contentionum scrutationem ac directionem, seu quoque eorum sustentationem aliis non raro solitam nequaquam appetebant, his practicis collegiis rite adaptatis propemodum destituebantur. Et quid mirum, quod exinde non sine insigni damno reipublicae deplorabilis & grauissimus defectus optimorum candidatorum, quos academia formare debent, exsultauerit. Eorum, inquam, qui practica quadam promptitudine, praeparatione & arte munera in Cameralibus ac cum his ipsis indissolubili nexu connexis oeconomiae & politicae negotiis sine formidine variorum malorum petere & suscipere possunt. Philosophiae nobilissimum studium, cui haecenus magna de pane lucrando sollicitudo etiam eandem ob causam erat obiecta, quia eius vtilitas & praxis in vita ciuili proxima & immediata aut lucrandi panis proficua a plurimis ignorata, nullibi vero in lectionibus eiuscemodi satis demonstrata, exinde fere ab omnibus iis, si non contemptui, atamen neglectui habitum est, qui de pane lucrando solummodo studere vitaeque practicae sese in politicis officiis aliquando dare putarunt.

(Non

(Non enim mihi hoc loco est cura de minima parte eorum ex erudien-
dis, qui mentis fuere eleuatoris, vtpote quos alia quoque motiua ex-
citant.) Praeterea totum fere hoc genus hominum, qui, hoc non ob-
stante, eruditorum nomen sibi arrogant, de reliquis partibus eruditio-
nis, quae eruditum decent, iuuant & ornant, parum solliciti erant,
suasi, quod in praxi futura eaque aurea forensi nihil, aut saltim paucif-
simum vtilitatis atque vsus ipsis collaturae forent. Vfus enim atque
vtilitas scientiarum Mathematicarum, Physicarum, Chymicarum, Ana-
tomicarum & Theologicarum, deinde ex ambitu totius iurisprudentiae
necessitas atque vtilitas iuris vniuersalis; ex particulari vero iuris eccle-
siastici tam publici, quam priuati, iuris publici ciuilibus, & denique Iu-
ris priuati Germanici hisce futuris practlicantibus, vt ita loquar, in sua
sphaera aut nulla, aut maxime exigua videbatur: Praecipue vero quia
hoc ipsum Romanorum ius ciuile, cui in se quidem neque nitor ne-
que vtilitas denegari potest, aut potius farrago & mixtura quaedam
iuris Romani & Germanici patria quasi sua abegit, quia has scientias
in processu & forensibus contentionibus nulli sibi vsui fore credide-
runt, ius Romanum ad priuatorum lites fomentandas aptissimum ama-
runt & in oeconomicis, politicae rebus atque negotiis eius generis aliis
emolumentum istud permagnum iuris praepriis Germanici ab iis
ignorabatur. Et quaenam huius rei causa? nisi me omnia fallunt, re-
spondeo: quoniam de his ipsis nouis collegiis practicis, quae vtilita-
tem & adplicationem rectam, prudentem & promptam omnium scien-
tiarum, quas supra nominavi, vberrime satis & varia in vita ciuili, vi-
tae generibus & infinitis officiis politicis adeoque praxin demonstrant,
altissimum in academiis quondam erat silentium.

§. I.

Alio igitur loco a) scriptorum meorum, Collegia Cameralia iure quodammodo, Collegia Iuridico-practica & politica vniuersalia nominare non dubitavi eaque recitando succum quasi omnium harum scientiarum in sanguinem vertere proximumque vsus in disciplina pariter ac exercitatione oeconomiae tum ruralis, tum vrbanae, Politiae vniuersalis & particularis ac totius administrationis in Cameris Principum ostendere huc vsque consultissimum duxi; vtilitatem vero discipulorum pro viribus meis insignem expertus sum. b) Immo eo ipso dignitatem, ambitum & necessitatem non solum omnium supra dictarum scientiarum respectu rerum cameralium, sed etiam lectionum ac disciplinae in his ipsis rebus haecenus aut prorsus, neglectae, aut friuole fatis & confuse tractatae, aut pro re leuissima & facillima adeoque flocci habitae, vindicare conatus sum. Et id quidem eo magis, quia hunc rerum statum in scholis pro tenuitate iudicii mei omnium Pseudo-Cameralistarum, sic dictorum, nec non eorum cum effrenata audacia non minus, quam iniquitate, seu ad minimum sine soliditate excogitatorum & propositorum consiliorum ac proiectorum de augmentandis, administrandis, adhibendis aut minuendis redditibus Principum et Statuum tamquam scaturiginem agnosco.

Pfeu-

a) vid. Progr. german. quod a me Lipsiae ed. s. t. Nachricht und Entwurf derer Practischen Collegiorum Iuridico-Politico-Cameralium ao. 1742. Deinde: Meine Gedanken von denen Wissenschaften eines künftigen Politici und Staats-Mannes, und insonderheit denen dazu gehörigen Cameral-Wissenschaften. Lipsiae ed. 1745.

b) vid. passim meine Leipziger Sammlungen. item den Grundriß einer Einleitung zum Cameral-Wissenschaften. Et adplicationis exempla habebis multa inter articulos Lexici mei. sub Tit. Teutsches Real-Manufactur- und Handwerks-Lexicon. 1. Theil ed. Lips. 1745.

Pseudo-Cameralistae, vt loqui amant, aut enim hostes sunt minus discreti & Monarchomachi omnis illius, quod ad diuitias Principum augendas spectat, aut Machiavellicis principiis ducti opes auferre, sanguinem subditis exfugere & vita quasi pro augmentatione diuitiarum Principum illos priuare non dubitant, aut alia innumera, pessima & falsissima sic dicta principia cameralia, quae deriuatiua sunt, tamquam tutissima sequuntur, quae nihil nisi antiquitas, auaritia, iniustitia calida iniquitas, despotica potestas commendant c) & quae Principum animo innocenti sed genuinis principiis cameralibus, oeconomicis & quod maximum est, Politiae destituto, veteres quondam consiliarii & officiales suppeditare & suadere propterea arbitrati sunt, quia mera cum empiria sine soliditate & studio scientiarum ad recta & vera harum rerum principia ducentium, vt et sine institutione practica in regulis propriis nullaque cum praeparatione haec negotia oeconomiae, politiae & cameralia susceperunt. Nam haec omnia tamquam rem leuissimam & facillimam vel putarunt, vel sibi saltim, qua iuri ciuili dediti, in iis satis sapuerunt; omnia vero maiori cum auctoritate, quam ratione agere potuerunt. Vnde autem Principes alios ac melioris frugis harum rerum magistrum & ministros expectare debebant, nisi academiarum praeparatione & saluberrimis eum in finem directis & institutis, lectionibus, collegiis & elaborationibus formentur? Nihilominus tamen supercilioso satis contemptu haec omnia quondam negligere voluerunt, qui iustas ea de re querelas eruditissimorum ac prudentissimorum virorum d) attendere recusabant. Miserrima igitur exinde aerarii & fisci,

c) Non sine iniuria Principum ex hac ipsa ratione contumeliosum Cameralis principum quasi tribuitur: In camera nulla iustitia. Quum tamen nomine Principis eius generis senatus quidam oeconomicam principis

instar exemplum priuatis datum, iuste, honeste & aequae gerere teneatur.

d) e. c. SECKENDORFFI, THOMASII, BECKMANNI, KEMMERICHI, DE LVDEWIG & C. Explo-

fisci, bonorum publicorum & priuatorum, Principum ac subditorum dispositio, administratio & dispensatio, plurimis in statibus resultabant, exitium vero & virium internarum neruusque rerum, tota corruptio, his ipsis non raro instabant. Si quoque causas & rationes Politiae plurimis in statibus perniciosissimo delapsu patientis in toto suo ambitu probe perpendas, profecto inter alias eminent, quod defecerint officiales Politiae principiis genuinis & practicis bene & sufficienter imbuti. Ex eo enim deriuandum, quod quidem collegia hisce rebus potissimum in vrbibus destinata praecellentibus Iureconsultis simpliciter talibus & practicis in iurisprudentiae contentiosae, non vero Politiae solida cognitione praeditis hactenus ornari; res vero huius generis viris saltem honestis & experientia quadam oeconomica, non vero litteris ad eam rem necessariis, qui praeparati erant, demandari potuerint.

§. II.

Quanta igitur vtilitas a contrario demum sit expectanda rerum statu, ex his intelligitur. Sed quantum etiam detrimenti res publica ex defectu collegiorum de Rebus Cameralibus peculiarium practicorum e) acceperit, haec exigua, quae monui, docent. Laudabile &

Explosa quoque est eorum opinio, qui cum Struuius in Bibliotheca philosoph. p. III. 20. impossibilitatem, doctrinas & regulas ea de re nexu scientifico docendi, fingunt.

- e) Non quidem despicitui habeo collegia vulgaria practica, quae aduocatos & indices formant, nec nego, has ipsas personas ad causas contentiosas & iustitiae idoneas maxime necessarias esse; rem publicam vero ad securitatem vitae haud iis in-

digere posse. Et ita sunt intelligenda, quae supra quoque de his collegiis iisdemque personis monere operae pretium duxi. Nam hoc saltem volo, quod haec non sola maxime necessaria ista collegia practica sint & esse queant, quae aliis innumeris officiis politicis in statu ciuili & quidem directe ad commoditatem vitae ciuium facientibus futuros officiales praeparare inseruiunt. Deinde statui ciuili recte instituyendo non tam magnam multi-

tudi-

gloriosissimum igitur est institutum, dum nostro nunc aevo haec collegia, quae Cameralia audiunt, ex sapienti providentia quorundam Celsissimorum Principum in Germaniae academiis aliquibus habentur & conuocantur. Exempla Potentissimorum Fridericorum & Gentis Borussiae & Suecicae adducere, non est huius loci. Vnicum mihi sufficiat. Posteritas enim venerabitur SPLENDIDVM HVIVS VRBIS COLLEGIVM CAROLINVM ab ipsius SERENISSIMI PATRIS PATRIAE ARCHITECTI AC MVNIFICENTISSIMI NVTRITORIS NOMINE, CLEMENTISSIMI NIMIRVM MEI PRINCIPIS ET HERI ita dictum, quod Musis & studiis litterarum, inter eas vero simul his Collegiis Cameralibus vtilissimis incredibili prudentia & solertia pariter ac magnis sumptibus extruxit, extruit & institui Sapientissime curat. Primus etiam est HIC SERENISSIMVS & MAGNVS TERRARVM BRVNOVICENSIVM AC LVNEBVRGENSIVM CAROLVS, qui peculiarem his lectionibus Cameralibus in Academia Iulia Carolina sua professionem, vt loqui amant, Gloriosissime in vtilitatem huius elegantissimi & necessarii studii fundauit; me vero facile sine Gratia sua indignissimum ad eam simul post alia munera ardua, quae Cameram, Politiam & supra dictum Collegium Illustre Carolinum ipsum spectant, Clementissime vocauit. Mihi denique adhucdum in Vico Brunonis praesenti Dux ille Indulgentissimus, Deliciae populi sui, Cameralia ista practica publice in Carolino doceri atque explicari Clementissime simul mandauit. Suscipiens igitur hanc prouinciam ea, qua par est, submissione, hactenus primis fundamentis iisdemque vniuersalibus ad ductum *delineationis meae* scientiarum cameralium sternendis per hoc,

B

quod

rudinem eorum opus esse, qui causas iudicii defendunt ac scrutantur, cameralia vero non callent. Et haec cum Potentissimi Borussiae Regis Friderici Wilhelmi assertis coin-

cidunt, quae Gasserus in Praefatione tr. Einleitung zu den Oecon. Polit. und Cameral- Wissenschaften candida creta adnotauit.

quod praeterfluxit, semestre, operam nauau. Inchoaturus vero, Deo fauente, nunc oeconomiam & Politiam specialem eamque ruralem in futuro hiemali semestri, quaedam de vtilitate & necessitate Iuris Germanici insigni in Cameralibus, inter alios concatenatos labores veluti adumbrando saltim, differere ac praefari mecum constitui.

§. III.

Iura, quae populi Germanici ab antiquo non solum sibi ipsi sed etiam recenti tempore constituerunt propria, quatenus ab alienis ac receptis distinguenda sunt, & in complexu sumta, *Ius Germanicum* hodie vocari constat. Mores, leges, recessus, ordinationes & statuta comprehendunt. Mox consuetudinarium, mox scriptum, mox vniuersale Germanorum, mox particulare huius vel illius populi, singularis prouinciae, vnius vrbis, vici, pagi &c. exhibent. Nec addo, illud ius doctrinae gratia, vulgo vel ad statum hominum vel ad eorum res & actiones harumque directionem & discussionem referri & more ICtorum in ius personarum ac rerum, in re & ad rem, & quae sunt alia, dispesci: quamuis Germani quondam Romanorum subtilitates in his omnibus minime amauerint. Ordinis tantum causa moneo, quem in relatione ad Cameralia, quorsum ex simili ratione oeconomiam & Politiae scientiam pariter ac doctrinam in specie de redditibus ac expensis Principum & Statuum refero, in sequentibus obseruare animus est. Oeconomia enim duplici ratione, nimirum vel in vsum hominis priuati saltim, vel in vtilitatem simul ciuitatis communem doceri potest. Quemadmodum autem rerum cameralium studiosus posteriorem scopum maxime intendit, priorem tamen simul commode fati attingit, si oeconomiam priuatorum cum politia coniunctam huiusque leges & instituta ex rationibus oeconomicis ad salutem publicam, quae in commodiori vitae, victus & quaestus ratione est posita, accommodatis deducere discit; ita pro meo & aliorum ingenio scientiam

tiam quasi fundamentalem postremae partis de re ditibus & expensis agentis, hanc *Oeconomico-Politiae* doctrinam vocari huc vsque consultum duxi. Duabus igitur partibus Camerale studium consistit:

- 1) *Oeconomico-Politiae* scientia tam generali, quam speciali, tam rurali, quam urbana (*die Oeconomische Policey-Wissenschaft.*)
- 2) *Camerarium & aliorum* circa reditus Principum & Statuum *negotiorum* scientia, (*die Cammer- und Finanz-Wissenschaft.*)

§. IV.

Negotiorum oeconomicorum naturam & indolem, prudentiam, neque non directionem omnino vtramque paginam in his scientiis facere scias. Ipsa vero negotia oeconomica partim oeconomiae *propria*, partim *iuridico-oeconomica* sunt & circa labores, officia & seruitia, circa res mobiles & immobiles, corporales & incorporales, quorsum varia iura personalia & realia praediorum, agrorum &c. in specie vero circa pecuniam & illud bonum, quod vulgo CREDIT vocatur, versantur. In vniuersum vero haec omnia a Iure variam formam & rationem ad|quaestum & |victum minus vel magis vtilem accipi, eos non fugit, qui a limine saltim Cameralia gustarunt. Exinde vero assertum generale prostat: *quod sine iuris scientia, vel ad minimum tinctura quadam circumspetus & prudens oeconomus, Politiae officialis & Cameralis intelligentia perspicua & solida de negotio oeconomico commode satis & in vtilitatem priuatam ac publicam Principum & Statuum instituendo & feliciter peragendo, prorsus planeque destitutus, in primis vero negotia iuridico-oeconomica occurrentia nescire, aut alienis oculis non sine formidine fraudis & damni adspicere coactus sit.*

§. V.

Quamuis autem Ius civile Romanum, quatenus tum in Germania receptum est, tum iura Germanorum propria ad eius analogiam formata, transmutata & non raro detorta sint, insignem in his omnibus studio huius rei praebeat usum; nihilominus tamen Ius Germanicum, ob singularem necessitatem & utilitatem ad perspicenda & utiliter gerenda negotia oeconomica Politiae & Camerae sese potissimum commendat; in studio vero Camerali similiter ac eiusdem praxi singulari ratione in succum & sanguinem vertitur & egregie adhibetur. Omnia enim ea, quae de Vsu huius iuris in genere & respectu aliarum partium Iurisprudentiae ad negotia publica & priuata in vita civili applicatae post SCHILTERVM & BEYERVM ab Illustri quondam HEINECCIO f) & Celeberrimo ENGAV g) praedicantur, praecipue in his rebus se exserunt. Iura scilicet peregrina a Maioribus nostris tenacissimis antiqui amicis non nisi saluis suis legibus & moribus saluaque illarum analogia recepta esse, recepta vero non aliter ad nos venisse constat. Introducta igitur iura aliena quoque in Cameralibus nequaquam distincte & solide cognosci eo minus vero ad casus secundum rationem applicari posse, exinde mecum concludant peritissimi Icti. Verba enim legis scire, memoriter tenere, ac coeco clamore narrae, iurisprudentiam dicere, absurdum est praecidium leguleiorum. Et quomodo usum & non usum e. g. iuris Romani in Germania in subsidium tantum recepti in genere & in specie quoad negotia oeconomica & Politiae recte perspicere putent isti, qui cameralia officia subeuntes iuris Germanici imperiti sunt, quaeritur? Innumera denique occurrunt negotia, quae Germanis propria fuere, immo adhucdum sunt, de quibus

f) In elegantibus suis Elementis Iuris Germanici.

g) Elementis Iuris Germanici civilis perspicuitate sua commendandis.

bus peregrina Iura vel nihil vel plane aliud statuunt, quae quidem ab iis olim ICTis, qui toti in iure civili Romano erant, misere satis ad formam & modum huius iuris detorta, nunquam vero intellecta sunt. Sed multa praeterire silentio, breuitas huius scripti iubet, quae post D. D. citatos eruditissimus quoque ENGELBRECHT iamdudum de utilitate & necessitate studii iuris Germanici sua commentatione in medium protulit. Non tamen me tenere possum, quin in memoriam quoque paroemias iuris germanici vocarem, quae simul maximam partem antiquissimarum oeconomiae priuatae & publicae regularum ac positio- num constituunt. h) Speciales vero obseruationes de iis doctrinis huius iuris vel adferre, quae in Cameralibus praecipue laudandae veniunt, vel recensere saltem, magis ad scopum facere videtur.

§. VI.

Praedium rurale varii generis insigne & ex multis aliis compositum est obiectum oeconomiae pariter specialis ac Politiae ruralis & Cameralis scientiae, si hic praecipue domania praefecturaeque considerentur. Negotia circa villas earumque feruitutes, agros, prata, pabuli, pascui & compascui districtus, hortos diuersi generis, sylvas non solum, sed etiam circa rem pecuariam, quae bestias domitas & feras respicit, simul ingrediuntur eiusmodi totum hocce atque vnitum quasi corpus bonorum & obiectum oeconomiae specialis. Res denique metallicae, & ad mineras quae pertinent, ad ruralem quidem oeconomiam similiter referas volo, sed breuibus tantum in transitu hic

B 3

moneo,

h) Post HERTIVM, SCHOTTELIVM & alios Clarissimos Iuris Germanici scriptores, Exoptatissimum Collegam Dominum D. CONRADI HELMSTADIENSIS academiae decus ne-

mino, qui paroemias Germanorum nuper in usum Iuris Germanici eleganter collegit & disposuit in scripto 1745. edito s. t. Grundsätze der teutschen Rechte in Sprichwörtern.

moneo; quod istae pariter propriis suis iuribus in Germania vtantur, sicuti cum omnibus supra dictis negotiis iura oeconomica & quidem plerumque iuxta mores & leges tam antiquas, quam recentiores patriae coniuncta sunt iisdemque diuersissimam relationem ad quaeftum tribuunt. Ne dicam de operariis, feruientibus & rusticis subditis, de non fixis ac fixis, decimis, censibus, regalibusque vtilibus minoribus, quae omnia iura ad praedia praecipue Nobilia & domanialia sunt relata ipsisque tanquam ossibus inhaerent. Iura igitur, inquam, quae nullam rationem nisi oeconomica vel priuatam vel publicam inter maiores non solum, sed etiam inter posteros, quae valuit valetque, sine oeconomia & Politiae scientiae intellectu vero difficillimam agnoscunt: Regulas oeconomicas, inquam, quas vicissim sine hac iuris scientia non satis perspectas habemus, superficiarie discamus necesse est. Haec amica igitur & indissolubilis combinatio, immo hic nexus satis perspicuus necessitatem & vtilitatem tum iuris Germanici, tum Cameralis genuini studii coniungendi satis superque indicant. Tantum enim adest, vt ea omnia praediorum nostrorum & aliorum negotiorum oeconomicorum ex iure Romano intelligere quis possit, quin potius Celeberrimos iuris Romani peritos hallucinari, crassissimosque errores, ineptas detorsiones ac confusiones olim in iure dicendo, consiliis dandis, negotiis gerendis aequae ac in instruendo & docendo commississe sciamus, praecipue, si quando nihil de oeconomicis nostris intellexerint. Sed exempla quaedam specialiora cum relatione ad Cameralia ex Iure personarum, rerum & actionum Germanico veluti in catalogo nominare iuuabit.

§. VII.

Rustici, quos libertos Germaniae rurales dixeris, multis in locis non quidem amplius adscriptitiae sunt conditionis, sed olim omnes homines proprii Germanici erant & in multis ab iis hodie differre non
prae-

praefumuntur. Alterius potestati subsunt, glebae praedioque interdum adscripti, qui censum soluendum & operas indeterminatas, praeter determinatas (quae mutatio tamen probanda, non vero praesumenda) praestare tenentur, praedia sua regulariter non possident iure optimo maxime, sed vel precario, vel conductione colonaria & usufructuario iure, variam formam potissimum tamen vere Germanicam induente. Exinde vero potestate pro lubitu ea alienandi sunt destituti. Operae eorum sunt reales, debentur in utilitatem praedii dominici, dominum vero alium hereditarium, alium nunc iurisdictionis saepe saepius habent. Ceterum alii rusticorum singularibus servorum Germaniae antiquae oneribus vel ad minimum signis sunt affecti. Iuramentum adsecurationis, multa stupri ancillae illati, quae *Bettemund-Recht* dicitur, quotannis, vel certis in casibus debitus census frumenti, pecoris (*Haupt- und Leib-Hühner*) pecuniae (*Gülden*) vestis (*das Haupt-Recht*) census mobilis & promobiles, ius mortuarium (*Baulebungs-Recht, Gewandfall*) (quod tamen, quum ad libertatem quamdam peruenerint, pactis in quotannem censum saepe vero & aliter mutatum inuenies) ius Curmedicum rem, quam sibi elegit, domino hereditario tribuens & ideo nequaquatu semper feudo proximum aut pro signo iurisdictionis altae aut superioritatis habendum, gallinas fumosas anferesque fumosos (*Rauch-Hühner, Rauch-Gänse*), censum denique illum nomino saltem de casis & areis hominum propriorum domino suo debitum, ex quo, quia dominis istis disciplina & ius dicendi potestas in personas & res patrimoniales competebant, argumentum ad iurisdictionem patrimoniale fertur. Et haec omnia sunt Germanici iuris. Taceo innumera alia, quae ad ea iura Germaniae de statu personarum in doctrina oeconomica de praediis & aliis rebus cameralibus scitu sunt necessaria. Constat enim, quod inter rusticos & homines rurales, quatenus in praediorum utilitatem aut nihil, aut pauca, aut multa debeant, alii, sed

sed paucissimi, omni quidem prorsus priuato vinculo soluti viuant; (vbi tamen de modis hoc vinculum soluendi Germanicis cura est [necessaria;]) alii vero plerisque oneribus seruilibus immunes existant; alii iisdem in pluribus antiquo cum nexu subsint; i) alii denique prorsus planeque homines proprios repraesentent. Omnia vero haec vsus ac fructus, vt & aestimationem praediorum vel augent vel minuunt, & ideo oeconomio, oeconomico administratori, Cameralique officiali ad negotia sua scitu sunt necessaria & proficua. Nemo etiam formam & constructionem vsusque rectum librorum Censualium (*Erb-Register, Erb-Bücher*) sine his doctrinis iuris Germanici scire neque rite de iis, pariter ac de famulitii coactu (*Dienst-Zwang*) operarumque praestatione iudicare potest.

§. VIII.

Si priuilegia & iura personalia agricoliarum vel singulatim vel in vniuersum, quatenus in pagos coeant, aut hominum ruralium in complexu sumtorum species, permultas leges & vtilia instituta politicae ex iure Germanico personarum habebis; rationem vero oeconomicae operis scientiae huius facile perspicias. Tota doctrina ex iure Germanico de Scultetis, (*Dorf-Schulzen, Bauermeistern*) pagis mediatis & immediatis, Heimburgiis, vnione pertinentiarum prohibitaque dismembratione, priuilegiis agrorum, aratorum & instrumentorum agricolae, k) praediis desertis, opifice ex pagis exule, exclusis e pagis omnibus negotiis, quae ad vrbes proprie spectant, finibus districtus non minus, quam agrorum, (quorsum libri simul districtuum & limitum *Markt- und Flur-Bücher*) pertinent, porro doctrina de ordinatione

i) conf. POTGIESSERI tr. de stata seruatorum & Ill. ROEHMERI diff. de libertate imperfecta rusticorum in Germania.

k) vid. B. Dom. KRESSIVS de Priuil. agricult:

ne & distinctione temporum locorumque semendi & pascendi, de ster-
 coratione & emendatione omnis generis agrorum aliisque rebus ad
 oeconomiam & politiam ruralem probe intelligendam in Cameralibus,
 quatenus eruditam disciplinam nec vulgarem empiriam constituunt,
 haud quaquam ignorari potest. Et quid, breuitati studendo, dicam de
 capitibus iuris Germanici personarum ea in parte oeconomiae ac poli-
 tiae necessariis & vtilissimis, quae vrbana negotia quaestus & lucri gra-
 tia peragenda & promouenda explicant earumque directionem in com-
 munem ciuitatum salutem, commoditatem, venustatem ex eorum na-
 tura simul, ac rationem legum & institutorum Politiae vrbanae osten-
 dunt. Solide enim nequaquam hoc ipsum sine iuris Germanici periti-
 tia fieri posse, nemo negabit. Non nescio quidem, quod in his ar-
 gumentis, nimirum de vrbium origine & regimine, de Burgensibus
 eorumque oneribus & contributionibus tam realibus quam personali-
 bus f) (*Schoß, Erb und Gewerb-Schoß*) Burgensium speciebus, g)
 vt & patriciis, mercatoribus, opificibus ac eruditis statuque suburbio-
 rum, emporiis, nundinis, stapulae iure, collegiis, ritibus & abusibus
 opificum, artificibus, scholis, officinis, iure braxandi & cereuisiam
 vendendi, iure in hoc negotio bannario Saxonici iuris, oenopolio, vr-
 bes populosiores reddendi mediis & iuribus singularibus, quo peregrini-
 norum priuilegia & Hagenstolziorum odiosa pertinent & aliis, quod,
 inquam, in his omnibus Maiores iuxta analogiam quamdam cum Ro-
 manorum moribus & iure oeconomica iura & politiae sua propria for-
 mauerint, nec non ex iuris canonici placitis regulas & instituta quae-
 dam varias ob causas medio aeuo receperint. Verum enim vero in
 omnibus adoptatis istis vbique iura Germaniae propria simul elucescunt
 huius iuris perito, vt facile videat, neminem haec iura ex solis Roma-
 norum & pontificum placitis ad indolem & circumstantias negotiorum
 oeconomiae & politiae Germanicae, quae in vrbibus florere debent,
 adcom-

adcommodata interpretari, pro vsu oeconomico ac politiae in vrbibus diiudicare, feliciter emendare & adplicare; haec ipsa vero negotia recte perspicere & dirigere possit. Tacitus & sicco pede praetereo, quod multa etiam inter adducta & adlegata capita, Romanis plane ignota, occurrant.

§. IX.

Inter ea, quae Germanicae leges & mores illaeque tam antiquae quam recentiores de iure rerum earumque speciebus habent, quaeque partim fontes reddituum, partim reditus ipsi, adeoque obiecta oeconomiae maxime per iura & leges maiorum formata & propria sunt, multo eximiora dantur capita, quibus in Cameralibus eorumque solida scientia & quidem non solum quoad litigia ac processus Camerae, sed etiam quoad felicem, parcam ac fertilem administrationem recipiendorum, receptorum, expendendorum, neque non in Politia & priuata oeconomia carere non possumus. Necessitas enim hypothetica huius iuris scientiae hoc in rerum statu in Germania vbique patet. Nomina saltim scribo; nominibus vero quoque omnes conuinci puto, qui negant, & omnis iuris ac oeconomiae non sunt gnari. Non de arboribus plantandis leges Germaniae antiquas & nouas adducam, non de prohibita caesione, non de hortis ab animalium communi pastu immunibus, non de hortorum iure ad prata & agros (*Garten- und Zaun-Recht*) translato, de pratorum claudendorum commodo tempore legibus determinato, de syluis caeduis & pascuis, Germanorum domestica distinctione, iure limitatio agrorum eorumque districtuum, non de villis rusticis aedificiisque, nec minus de seruitutibus praediorum mere Germanicis, quorsum stercorandi (*Pferch-Recht*), fodiendi arnam, aridamque terram (*Sandgruben-Recht, ingleichen Dorf und Rasen zuhauen*) lapides caedendi, lignandi iura, vna cum cauponis, molendinis furnisque bannariis refero &c. mihi agendum & mentionem eorum

eorum faciendum, nisi in catalogo. Et quid dicam de animalibus esui vel vsui inferuentibus ea occidendi & occisa deglubendi facultate, exoriorum antiquo iure contra turbatores in insigendo cultro & adponendo curru quondam praetense? Iura quoque columbarum agrestium, apium cicurum, (vbi ex inscitia Romanorum placita a quibusdam contra indolem oeconomiae Germanorum immiscentur. l) Ut & canes domesticos fustibus aut onerandos aut alligandos, canes vero venaticos non attingo. De anserum, gallinarum, porcis glandularum impuritate laborantibus, equorum vitiis cardinalibus m) ouiumque iure nihil dicendum. Vbique enim oeconomus ambitum & limites, extensionem & restrictionem, vsus & fructus harum rerum haud perspicere, possibilitatem & impossibilitatem modumque vel lucrandi vel perdendi solide & cum ratione intelligere aut caute negotia oeconomica eum in finem instituere potest, nisi iuris Germanici scientiam in auxilium vel ipse vel per alios & quidem secundum oeconomiam rationem vocaret. n) Metallicam rem iam supra nominavi; hoc loco vero eadem defendo de iure monetarum, quatenus tam τὸ οἰκονομικὸν

C 2

l) cf. Die von mir vermehrte und verbesserte Einleitung des seel. Herrn Krieges und Dom. Nath Stiffers zur Land-Wirtschaft und Policey der Deutschen edit. 1746. pag. 235. §. XIV. in not. Et hoc ipsum scriptum ubique vtilitarem & necessitatem Iuris Germanici in oeconomia rurali atque Politia probat, applicando ipsas leges germanicas proprias ad negotia.

m) Prostat quidem Edictum Aedilitium in Corpore iuris Romani, adest Commentator peculiaris ad illud, nimirum Roevenstrunck in meditat. sua ad istud. Verum aut generalia aut detorta sunt, ni dicam inadplicabilia. Ex Iure Germanico igitur

Clarissimus Lic. Iunius in Dissert. de vitiis pecorum venalium vtiliora Sect. III. exhibuit, quam sub praesidio illustris Buderii Sen. 1740. habuit.

n) In rebus venatoriis iureque venandi ius Romanum aut nihil aut parum nobis in Germania adfert lucis. Totam res ad ius patrium redit. Veritatem huius scholii ipso facto ostendit ornamentum illud Iurisprudentiae germanicae, Excellentissimus & Consultissimus Struuius in solidissimo scripto de origine Nobilitatis germanicae & praecipuis quibusdam eius Iuribus. Conferas quoque, si placet, Stiffers Forst- und Jagd-Historie der Deutschen.

cum, quam politiae curam & regale, iuris publici circa monetam tecum agitare velis. Sed omnia haec promiscue allegare sit venia, dum non solum in oeconomia priuatorum sed etiam publica h. e. in politia, vt & in camerali principum proficua breuitatis gratia non distincte exponenda sunt. De iure domini vero, quod argumentum in oeconomia acquirendorum atque vsu fruendorum est optimum, quaedam monenda supersunt, vt vtilitas & necessitas Iuris Germanici eo magis in aprico ponatur.

§. X.

Dominium minus plenum maxime ad multiplicanda oeconomiae negotia & culturam terrae proficua aliosque vsus oeconomiae & politiae aptissimum, Germani valde amauere. Formas enim & Species varias introductas a maioribus vna cum diuersis & singularibus modis illud ius acquirendi, transferendi & amittendi accepimus. Et si pauca, quae de emphyteusi DD. iuris ciuilis Romani aliquando commendarunt aut Germanicas Species domini minus pleni haud intelligendo cum Romanorum moribus confusas, seponere placeat, profecto sane omnia hac in re sunt Germanica, quae oeconomia ad quaestum & lucrum prudenter & promte adhibere i. e. de his praxin docet. Eo ipso vero hoc iterum iterumque necessitatem & vtilitatem Iuris Germanici certissimam in ambitu rerum cameralium reddit. Feudum proprietale, censiticum ius & vsus fructus in specie sic dictus (hoc enim vocabulum reliquas omnes Species aliquando complecti, constat) vbiq; occurrunt & iuris Germanici sunt inuenta. De Germania fere tota *feudali* nihil hoc loco dicam. Illustris enim quondam de LVDEWIG in *feudalibus* suis *iureque clientelari* factis superque rem ex antiquis Germanorum moribus ac legibus propriis explicauit. *Censitica* fere omnia bona vel cum vel sine inuestitura traduntur, vbi ad censitica cum inuestitura simul laudemium; ad posterius genus vero reditus annuos (Nen-

ten,

ten, jährliche Gülden,) referre potes. o) Ad *vsufructum* in specie sic dictum dotalitia, nec non precaria bona pertinere, neminem fugit. Accedit, quod praedia Meieria varii generis, Mayerdingica, Landsidelia, praedia solidorum, praedia e manu dimissis collata (*Laß-Güter*), bona curmedica, bona conductitia hereditaria (*Erb-Pacht-Güter*) & alia vsufructuaria bona p) ad Germaniam pertineant. Maximam enim partem bonorum immobilium, quae possidentur, apud nos constituant, eo quod propemodum omnia iure domini minus pleno rustici & alii praedia sua habent. Praetereundo tandem modos acquirendi naturales, de quibus tamen multis in locis Germaniae non Romanorum sed Germanorum notiones, in primis, si Symbola traditionis & possessionis consideres, praeualere scio, mixtum satis modum Iuris Romani pariter ac Germanici in vsucapione, proprium vero Germanicum in inuestitura vbique deprehendas quoque volo. De seruitutibus Germanicis ac peculiaribus in successione tum ab intestato, tum ex testamento, de iure pignoris &c. pro huius scripti scopo aliquid adferre superfedeo. Interim haec quotidie in cameralibus & oeconomicis & quidem ita occurrunt, vt iura Germanica sapiant & ad vtilitatem quaestuariam nequaquam sine succursu huius iuris prudenter & apte adhiberi possint.

§. XI.

Sufficiant haec exempla in indice saltim exhibita, ex quorum inductione necessitate & vtilitatem Iuris Germanici in Cameralibus vndiquaque sole clariorem profare arbitror. Superfunt quidem innumera, quae de pactis ac conuentionibus Germanicis earumque peculiaribus formis oeconomio & Camerali officiali scitu necessariis, adducere possem; superfunt demum iudicia q) eorumque peculiaris instituti

C 3

o) Hinc vtilissimum Camerae principium deriuatur ac demonstratur: Rusticum praedium semper censiticum & ad operas destinatum praesumitur. Libertas igitur hic est probanda, quae alias praesumenda.

p) Conf. supra allegat. Stifferum p. 401-442. vbi de omnibus his singularibus praediis nostris multa notauit.

q) Non est, quod multa tuascribam ex SCHOTTELI notissimo libro, in quo iudi-

tuendi ratio, quae in Germania obtinet, quaeque Cameralis iuxta leges & statuta patriae maxima ex parte discere [necessum habet, nisi tota saepe ianua, vt aiunt, velit errare. De curiis prouincialibus superioribus vero & particularibus, nec non ad exemplar eorum institutis inferioribus iudiciis ruralibus politiae maxime proficientibus, vnicum addo. Quod ad priora spectat, in medium adduco de eorum origine, constitutione & scopo antiquissimo Perillustri ac Doctissimi Domini de SECKENDORF testimonium & meditationem, qua de illis eleganter scribit r). „Notari hac occasione meretur mos priscus illius temporis. Principes nempe in aulis praeter cancellarium, quem rudioribus saeculis primum scribam (den obersten Schreiber) vocabant, & plerumque ex clero, qui tunc solus fere litteris imbutus erat, sumebant, non nisi viros ex nobilitate prouinciae & praefectos arcium & oppidorum in negotiis publicis consiliarios habuisse, ad quae hodie adhiberi solent, qui intimi (die geheimen Rätthe) nominantur. Causas vero & litigia partium in iudiciis, certo tempore constitutis, accitis ex academiis & oppidis iurisperitis tractasse. Iudicia illa vocabantur aulica (Hof- Gerichte) in loco, vbi princeps erat, & quando opus esset, indicta. Posteaquam vero tempore Caroli V. non solum causae religionis, sed & aliae politiae & publicae, in dies magis arduae & difficiles principibus occurrerent: iurisperiti iam non in academiis solum frequentius consuli coeperunt, sed & in aulis ad deliberationes aduocati constantem ibi sedem & domicilium constituerunt. Ita factum est, vt praesentibus legum & forensium causarum peritis siue consiliariis litteratis (gelehrte Rätthe) quotidie cognosci de litibus priuatorum summarie quidem ab initio coeperit, aut amica conuentione finita sint iurgia, remissis ad iudicia illa ordinaria, certis anni temporibus locisque constanter habenda, causis intricatioribus. Et haec est vera iudiciorum siue curiarum, quae hodie in prouinciis Saxoniaribus, & praeposito primario ex equestri ordine viro, quem iudicem aulicum (den Hofrichter) vocant, celebrantur. Sed haec remotiora a Cameralibus videntur.

De inferioribus vero, quae vulgo Land- Gerichte, Rügen- oder Bro-

iudicia singularia & iura Germanorum descripsit praxinque ostendit.

r) vid. Hist. Luther. L. I. §. LXXV. addit. lit. g. p. 117.

Wrogen it. *Bruch* & *Gerichte* vocantur, moneo, quod ea priscum & totum Germaniae institutum politiæ & oeconomiae ruralis exhibeant eiusdemque imaginem repraesentent. In Saxoniae superioribus pariter ac inferioribus maxime partibus adhuc celebrantur; in Saxoniam inferiori vero potissimum Cameralibus quoad Domania & praefecturas principum demandantur. In iis itaque Iuris Germanici peritia, quatenus ad oeconomiam non minus, quam politiã ruralem requiritur, sese de optima nota commendat. Ceterum tota doctrina de regalibus fisci & aliis, quibus simul impostarum & steurarum Germaniae principis regale comprehenditur, quae fontes adhuc alios reddituum Principum suppeditant, atque in hac parte cameralis scientiae oeconomicae, sed supposita indole naturaque eorum, quam ius vniuersale diuinum in genere, Germanicum autem in specie explicant, considerantur & docentur. En igitur insigne & nouum documentum de necessitate & utilitate huius iuris in cameralibus, quae vberiori ratione speciatim illustraui Part. II. delin. meae s).

§. XII.

Haec autem omnia potissimum in vsum Dn. Studiosorum, quos profecto in oculis fero, Carolini, quod heic floret, scipisfisse & in gratiam futurae forsitan illustrationis vberioris adumbrasse mens animusque mihi est. Praecipue tamen Generosos & Nobilissimos Collegiorum Cameralium auditores praesentes & futuros, qui Brunsvici non solum, verum & Elmipoli istis in posterum interesse consultum ducere debent, admonéo, haec omnia, quae dixi de iure Germanico non solum, sed etiam Cameralibus, vtrorumque ambitu, dignitate, necessitate atque utilitate probe perpendere velint. Deprehendo enim, quod multi de veritatibus, de quibus hic agitur, non satis conuicti & viua cognitione imbuti, aut ius Germanicum, aut cameralia iure quodammodo negligere aut spernere posse sibi persuadeant, aut ab aliis imperitis dissuasiones sibi suggeri patiantur, etiamsi cum errantibus Doctoribus & aliis suarum rerum gubernatoribus facile, sed frigide satis calculum in genere adiciant positionibus de necessitate & utilitate Cameralium & Iuris Germanici. De Cameralibus non est quod mirer. Multi enim & plurimi immo eruditissimi eo adhuc laborant praecudicio, quod *studium Camerale*

s) Edita est Lipsiae ex officina Bibliopolae FVCHSLI ao. 1742. & 1743.

rale homini politico ad minimum vero futuro Iureconsulto & officiali in officiis politicis parum aut nihil conducatur. Sed ipsi indigent notionibus ea de re veris, distinctis & adaequatis: Quod autem ius Germanicum attingit, non nego admirationem, quam ex eo concepi, quum carissimos studiosos nostros, qui Iurisprudentiae & aliis politicis studiis sese dicare decernunt, hactenus in Carolino exiguum satis desiderium lectionum de Iure Patriae probasse, expertus sim. Praeter omnem igitur alium usum, quem in omni solida iurisprudentia haec adfert elegantissima scientia, huius iuris indissolubilem nexum, necessitatem & utilitatem in Cameralibus *Vobis* ante oculos, sed quantum licuerit, paucissimis ponere consultum duxi. *Cameralia* enim praelego & in primis *hoc semestri de oeconomia & politia rurali hora vespertina Vta per quatuor horas hebdomadis recitare* mecum constitui. Nihil praeterea addam, nisi hoc: Nunquam sistatis cursum, *amicissimi* atque *honoratissimi!* in Cameralibus & aliis; nunquam vero omittatis quoque incipiendum, maxime rogo. Nequaquam denique contentui habeatis iuris Germanici studium in his & aliis, quibus Iurisperitus & homo futuris officiis politicis dignus neutiquam indigere potest. Spem nostram, spem Parentum, spem tandem Patriae hac ipsa ratione, quam diligentia & moribus vestris bene compositis excitastis, explete liberime, ut neque voluntati Ter Optimi Dei, neque Beneficio & Clementissimae expectationi INDVLGENTISSIMI PRINCIPIS neque vestrae salutis, neque *Gloriae Carolini nostri efflorescentis* vos defuisse vnquam non sine conscientiae moribus iudicare possitis. Scrib. d. III. Non. Oct.

clō Io cc XLVI.

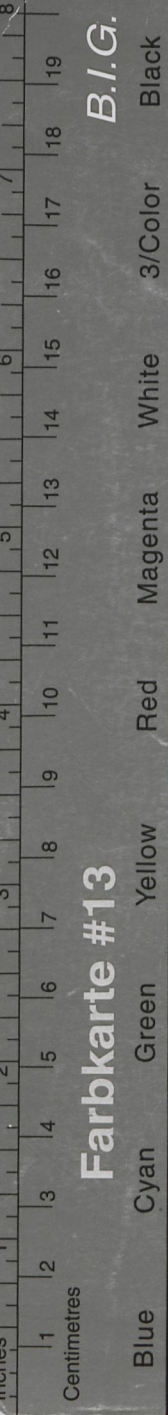

La 579

8

20

176-87.

PROGRAMMA,
IN QVO
DE
VTILITATE ET NECESSITATE
IVRIS GERMANICI
IN
CAMERALIBVS

QVAEDAM DISSERIT
AC
RECITATIONES SVAS CAMERALES
HIEMALES

IN
COLLEGIO CAROLINO
BRVNOVICENSI

DIVINIS AVSPICIIS INSTITVENDAS
INDICAT

D. GEORGIVS HENRICVS ZINCKIVS,
SERENISSIMI TERRARVM BRVNOVICENSIVM
AC LVNEBVRGENSIVM DVCIS
A CONSILIIIS AVLAE ET CAMERAE,

IVRIS ET RERVM CAMERALIVM IN ACADEMIA
IVLIA CAROLINA P. P. O.

VT ET
COLLEGII CAROLINI
CVRATOR.

BRVNSVIGAE,
TYPIS KEITELIANIS. clō Io cc XLVI.

